

ABDURAUF FITRATNING “OILA” ASARI ASOSIDA TALABALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA QADRIYATLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Ismoilova M.H.

Toshkent amaliy fanlar universiteti

Tayanch soʻzlar: pedagogik taʼlim, talaba, mustaqil hayot, urf – odat, milliy gʻurur, ilmiy-nazariy, asos, takomillashtirish, Abdurauf Fitrat, oila, ehtiyoj, baxtli boʻlish, davlat, jamiyat, kuch, imkoniyat, yoshlar, oʻz fikri, yuksak maʼnaviyat.

Ключевые слова: педагогическое образование, студент, самостоятельная жизнь, научно-теоретическая, фундамент, совершенствование, Абдурауф Фитрат, семья, потребность, счастье, государство, общество, власть, возможность, молодость, собственное мнение, высокая духовность.

Key words: pedagogical education, student, tradition, national pride, independent life, scientific-theoretical, basis, improvement, Abdurauf Fitrat, family, need, being happy, state, society, power, opportunity, youth, own opinion, high spirituality.

Bugungi kunda nafaqat bizda balki jahondagi barcha demokratik dunyoviy davlatlarda oilani mustahkamlash, tarbiyani yaxshilash, xotin – qizlar, bolalarning huquqlarini himoya qilish, jismoniy va maʼnaviy sogʻlom avlodni tarbiyalash masalalariga katta eʼtibor qaratilmoqda. Fitrat shunday degan: “Har bir oilaning saodati va izzati shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bogʻlik. Tinchlik va totuvlik esa millat oilalarining intizomiga tayanadi, mamlakat va millatlar ham shuncha kuchli boʻladi. Agarda bir mamlakatning aholisi axloqsiz va johillik bilan oilaviy munosabatlarni zaiflashtirib yuborsa va intizomsizlikka yul qoʻysa shunda bu millatning saodati va hayoti shubha ostida qoladi.

Agar tarixga nazar tashlaydigan boʻlsak, buyuk ajdodlarimiz erishgan olamshumul yutuqlar zamirida, avvalo, ona Vatanga, xalqqa xizmat qilishdek oliyjanob maqsad mujassam ekanini koʻramiz. Masalan Abu Rayhon Beruniy, Mirzo Ulugʻbek singari ulugʻ allomalar, Alisher Navoiy, Bobur Mirzo kabi shoir va mutaffakkirlar, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat, Abdulla Qodiriydek

ma'rifatparvar adib va olimlar mashhur ilmiy kashfiyotlarini hammamiz yaxshi bilamiz va bu bilan faxrlanamiz.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 16 fevraldagi "Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'limni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PF-4958-son Farmoni, 2017 yil 20 apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-son qarori, hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga ushbu maqolada muayyan darajada xizmat qiladi.

Talabalar mustaqil hayotga tayyorlanishda ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirish va Abdurauf Fitratning "Oila" asari asosida oila tarbiyasining maqsad va vazifalarini anglay olish lozim. Jamiyatning yetuk mahsuli, yaxshi fazilatlar va hayotiy kasb - hunarga ega bo'lgan barkamol shaxsni yetkazib berishdir. Mustaqillik yillarida tarixiy tajribalardan foydalanishga kuchli ehtiyoj sezilmoqda. Talabalarni mustaqil hayotga tayyorlashda Abdurauf Fitratning "Oila" asarini pedagogik tadqiq etish, oila tarbiyasiga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirish - har bir xalqda doimiy muammo bo'lib, u muayyan millat va jamiyatda o'zining ijtimoiy pedagogik xususiyatlariga ega. Shunga ekan, Talabalarni mustaqil hayotga tayyorlashning ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirish va Abdurauf Fitratning "Oila" asarini tahlil etar ekanmiz asosan pedagogik turkum fanlar sirasiga mansup bo'lib, oila tarbiyasining vazifalari keng yoritilgan. D.Axatova., Abdujalilova Sh.A., M.E.Axmedova kabilarning pedagogik tadqiqotlari salmoqli o'rin tutadi. Adabiy ta'lim sohasida B.Ergashev., B.Qosimov., N.Karimov., I.G'aniyev., H.Boltaboyev, Sh.Vohidov, D.Toshqulov, Jumladan, professor B.Hosimov Abdurauf Fitratning ijtimoiy - siyosiy va adabiy faoliyati masalasiga, professor N.Karimov Abdurauf Fitratning ijtimoiy faoliyatiga yuksak baho beradi. I.G'aniyev Abdurauf Fitratning filologik faoliyatini uning she'riyati, adabiy asarlari va "Abulfayzxon" drammasi misolida tadqiq etib, nomzoddik dissertatsiyasi va "Abdurauf Fitrat drammalari poetikasi" (1998) mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qilgan. H.Boltaboyev "XX asr boshlari o'zbek adabiyotshunosligi va Abdurauf Fitratning ilmiy merosi" mavzusida doktorlik dissertatsiyasini himoya qilgan. Shuningdek, Abdurauf Fitratning ilmiy, adabiy merosini to'plab, uch jilddik kitob sifatida chop ettirgan. Abdurauf Fitrat merosi falsafa va huquqshunoslik nuqtai nazaridan ham tadqiq etilgan.

Har bir millatning o'ziga xos tarixi, milliy urf-odatlar, qadriyatlari bo'lgani kabi O'zbek xalqining ham o'ziga xos qadriyatlari mavjud. Biz bu ulkan merosdan foydalanib kelyapmiz va bundan keyin ham foydalanamiz. Yoshlarimizni ayniqsa talaba yoshlarimizni mustaqil hayotga tayyorlashda

buyuk merosimizning ahamiyati kattadir. Shu o' rinda Fitratning "Oila" asarining biz uchun muhim manba ekanligi barchamizga ma'lum. Shu ma'noda, mutaffakkir Abdurauf Fitratning: "Bu dunyo-kurash maydonidir. Bu kurashning quroli sog'lom jism-u tan, o'tkir aql va yaxshi axloqdir", degan so'zlarida chuqur ma'no bor. Bizning kelajagimiz hisoblangan yoshlar sog'lom va barkamol bo'lib yetishishlari mamlakatimizning muhim vazifalaridan sanaladi. Milliy qadriyatlar xalqning kundalik hayoti va turmush tarziga xos mezon vazifasini o'taydi. Milliy g'urur, iftixor, milliy urf-odatlarimiz asosida talabalarni tarbiyalashda Fitratning "Oila" asaridagi ma'lumotlar o'z ahamiyati bugun ham dolzarbligini ko'rsatmoqda.

Oiladagi eng og'ir vazifa bola tug'ilgandan keyingi farzand tarbiyasidir. Farzand tarbiyasi aslida ikki kalimadan iborat. Shuning uchun ham nazaringizda juda mayda muammodek ko'rinadi. Lekin dono odamlar biladilarki, bani Odam ning siyosiy, diniy, ijtimoiy inqiloblarining asosi ana shu ikki so'z - «bola tarbiyasi» dan iborat birikmaga bog'liq. Bu xalqning harakat qilishi, davlatmand bo'lishi, baxtli bo'lib izzat-hurmat topishi, jahongir bo'lishi, zaif bo'lib xorlikka tushishi, faqirlik jomasini kiyib, baxtsizlik yukini tortib e'tibordan qolishi, o'z- galarga tobe, qul va asir bo'lishi, bolalikdan o'z ota-onalaridan olgan tarbiyalariga bog'liq. Bir hakim aytgan ekan: «Bani Odam bolalarining tarbiya- sini menga qoldirsalar, odamlarning ahvolini butunlay o'zgartirib yuborar edim».

Bunda Fitrat yoshlarni tarbiyalashda ota ona, jamiyat, millat birgalikda harakat qilishi kerakligini ochiq oydin ifoda etgan. Bugun jamiyatimizni rivojlantirish uchun, talaba yoshlarni mustaqil hayotga tarbiyalashda OTM larning ahamiyati, ulardagi o'qitish dasturiga kiritilgan "Ijtimoiy Pedagogika", "Tarbiya" darslarida Fitratning "Oila" asariga ehtiyoj mavjud. Talbalarni oilaviy hayotga tarbiyalash nafaqat ota-onaning balki jamiyatning ham vazifasi sanaladi. Shuni aytish kerakki, farzandlarimizni ilm-fan va ta'lim-tarbiya asosida voyaga yetkazish maqsadga muvofiq ekan, o'z o'rnida tarbiya esa ma'naviyat bilan chambarchas bog'liqdir. Zero, yoshlar kelajak egalari hisoblanadi. Yoshlarimiz ta'lim-tarbiyasida esa ma'naviy tarbiya katta ahamiyatga ega. Eng muhimi, farzandlarimizni sog'lom, komil inson qilib tarbiyalaylikki, ular o'z ota-bobolariga, tariximizga, Vatanimizga, ona tilimizga, o'z milliy qadriyatlarimizga, muqaddas dinimiz an'analariga sodiq bo'lishsin. Zero Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: "Yangi O'zbekistonni azm-u shijoatli yoshlarimiz bilan birga bunyod etamiz!"

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, Fitratning ilmiy – pedagogik merosi hamda "Oila" asarida bayon etilgan oila tarbiyasiga doir g'oyalari, talabalarni

mustaqil hayotga tayyorlash va inonparvarlik tamoyili asosida talabalarni oilaga tayorlashning ilmiy-nazariy asoslari mantiqiy tuzilmasi komponentlarining mazmuni takomillashtirilgan ta'limida tutgan o'rni va vazifalar hamda Abdurauf Fitratning oila tarbiyasiga oid ilmiy pedagogik g'oyalari o'rganilgan, bir tizimga keltirilgan hamda talabalarni ijtimoiy jihatdan oilaga moslashish kompetensiyaning tizimli hosil bo'lishi va rivojlanishiga erishish mumkin. Jismonan sog'lom, ma'nan yetuk avlodni tarbiyalashda milliy qadriyatlarimizga tayanib ish ko'rishimiz mamlakatimiz kelajagiga mustahkam poydevor qo'yish bilan barobardir. Oiladagi ikki muhim masala talaba yoshlarda sog'lom oila haqidagi tushunchani shakllantirishdadir. Yoshlar oilaning buyuk ma'naviyat, qadriyat burch va ma'suliyat ekanini anglab Yetishlari zarur. Yoshlarni bo'sh vaqtini band etish, huquqiy madaniyatini shakllantirish ham ma'naviy yetuk insonni tarbiyalashning muhim shartidir.

Boy ilmiy-madaniy merosimiz, qadimiy urf-odat hamda an'analarimizdan ayonki, har qanday zamon va makonda ham oila biz uchun muqaddas qadriyat sanalgan. Binobarin, tarbiyaviy, ma'naviy- ma'rifiy, ruhiy-axloqiy, iqtisodiy-huquqiy munosabatlarga asoslangan ijtimoiy birlik hisoblanmish oila qanchalik mustahkam bo'lsa, jamiyat ham shunchalik barqaror taraqqiy etishini ajdodlarimiz juda yaxshi anglashgan.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi –T. O'zbekiston 2022
2. Abdurauf Fitrat “Oila” Cho' lpon nashriyoti T. 2013
3. Ergashev B. Iz istorii stanovleniya i razvitiya obshestvenno - politicheskix idey djadidizma, ideologiya mladobuxarsev: Tarix fanl.dokt. diss.avtoreferati. - Toshkent, 1993;
4. Qosimov B. Milliy uyg' onish. - Toshkent, Ma'naviyat, 2002. 349 -373 -b;
5. Karimov N. So'nggi so'z. Abdurauf Fitrat. Tanlangan asarlar. 2 jild. - Toshkent, Ma'naviyat, 2000. 203 -206 -b.
6. G'aniev I. Abdurauf Fitrat: E'tiqod va ijod. - Toshkent, Kamalak, 1994. Abdurauf Fitrat dramalari poetikasi Fil.fanl.dokt...diss. - Toshkent, 1998;
7. H.Boltaboev XX asr boshlari o'zbek adabiyotshunosligi va Abdurauf Fitratning ilmiy merosi:fil.fanl.dokt...diss.avtoreferati. -Toshkent, 1996.
8. Tashkulov D. Osnovniy napravleniya politiko - pravovoy misli narodov Uzbekistana vo vtoroy polovine XX - pervoe chetverti XX vv: Fals.fanl.dokt. diss.Avtoreferati, -Toshkent, 1995
9. G'oyibova Sh.O.Abdurauf Fitratning ijtimoiy-falsafiy qarashlarini pedagogika fanlari nozodlik dissertatsiyasi. T.1998 y.143 b
10. Sh.Olimov Fitrat merosini o'rganish. Ilmiy tadqiqot ishi. Turkiya 2022 yil. 314 bet
11. K. Xoshimov, Hasanov R. Abdurauf Fitrat. Pedagogika tarixi. - Toshkent, O'qituvchi, 1996 - 307 -320.

PEZIOME

Maqolada muhim ahamiyatga ega har bir millatning o'ziga xos tarixi, milliy urf- odatlari, qadriyatlari bo'lgani kabi O'zbek xalqining ham o'ziga xos qadriyatlari mavjud. Biz bu ulkan merosdan foydalanib kelyapmiz va bundan keyin ham foydalanamiz. Yoshlarimizni ayniqsa talaba yoshlarimizni mustaqil hayotga tayyorlashda buyuk merosimizning ahamiyati kattadir. Shu o'rinda Fitratning “Oila” asarining biz

uchun muhim manba ekanligi barchamizga ma'lum. Milliy g'urur, iftixor, milliy urf-odatlarimiz asosida talabalarni tarbiyalashda Fitratning "Oila" asaridagi ma'lumotlar o'z ahamiyati bugun ham dolzarbligini ko'rsatmoqda. Xulosa qismida talabalarni mustaqil hayotga tayyorlashning ilmiy-nazariy asoslarini Oila asari asosida metodik takomillashtirish bo'yicha takliflar bayon qilingan.

РЕЗЮМЕ

В статье основное внимание уделяется совершенствованию научно-теоретических основ подготовки студентов к самостоятельной жизни, что становится важным в современном педагогическом образовании, социальным семейным навыкам на основе работ Абдурауфа Фитрата "Семья". Международные исследования также изучают уровень развития жизненных навыков студентов в различных аспектах. В частности, учебники по теории и истории педагогики, социальной педагогике, педагогике ограничивая развитием социалнопедагогических навыков и компетенций по подготовке учащихся к жизни в семье. В заключении представлено предложение по методическому совершенствованию научно-теоретических основ подготовки студентов к самостоятельной жизни на основе работ Семьи.

SUMMARY

The article focuses on improving the scientific-theoretical foundations of preparing students for independent life, which is becoming important in modern pedagogical education, on the social family skills based on Abdurauf Fitrat's work "Family". International studies are also examining the development levels of students' life skills in various aspects. In particular, the theory and history of practical pedagogy, social pedagogy, and educational textbooks are limited to the development of social pedagogical skills and competencies in preparing students for family life. In the conclusion, proposals for methodical improvement of the scientific and theoretical foundations of preparing students for independent life based on the work of the family are presented.